

Svenska Arkeologiska Samfundet

2016-03-15

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm
ku.remissvar@regeringskansliet.se

Ert dnr: Ku2015/02515/KL

Remissvar rörande betänkandet (SOU 2015:89) Ny Museipolitik

Svenska Arkeologiska Samfundet har inbjudits att lämna synpunkter på rubricerade betänkande. Samfundet arbetar för att förena aktiva arkeologer och skapa en plattform där representanter från fältets olika grenar kan mötas. Dess uppgift är att hålla en diskussion om arkeologins förutsättningar, praxis, utveckling och framtid levande och skapa olika typer av forum för dessa samtal. Samfundet ska särskilt ta tillvara arkeologers allmänna yrkesintressen och innefattar all arkeologi samt angränsande forskningsområden inom och utom landet. Samfundet skall också följa och informera om utvecklingen inom främst svensk arkeologi genom sociala medier, tidskriften *Current Swedish Archaeology* samt nyhetsbrevet Gjallarhornet.

Det är mot den bakgrunden som Samfundet lämnar synpunkter på förslagen i betänkandet SOU 2015:89. Samfundets svar följer de rubriker som är satta i betänkandets sammanfattning.

En särskild museilag

Huvudförslaget i betänkandet är en särskild museilag. Förslaget bygger på en utredning som gjorts med centralmuseerna som grund. Den föreslagna lagen innefattar dock alla offentligt styrda museer med avlönad personal, såväl statliga som regionala och kommunala. Konsekvensanalysen i utredningen, å andra sidan, innefattar endast centralmuseerna. En lag av den omfattningen kommer att få betydande konsekvenser för de regionalt och kommunalt styrda museerna. Dessa museer har också samarbeten och konsulterar ideella organisationer av typen hembygds- och friluftsmuseer och dylika. Det krävs således i vår mening en mer omfattande konsekvensanalys innan en museilag av den typ som föreslås kan sättas i verket.

För delar av den särskilda museilagen som innefattar arkeologiska föremål (KML-material) ställer sig samfundet kritiskt frågande till vilka aktörer som varit inblandade i lagens utformningsprocess. Det hade varit önskvärt att inkludera aktörer inom det arkeologiska fältet såsom länsstyrelsen, universitet samt representanter från uppdragsarkeologin, då frågor om arkeologiskt material är av relevans utanför museisektorn.

Det är också högst tveksamt vad den föreslagna lagen egentligen avser gällande regleringen kring avyttring av föremål. Detta även om de nya formuleringarna skall vara ett förtydligande rörande detta.

Ett huvudsyfte med den föreslagna museilagen är att stärka museerna roll som fria kunskapsinstitutioner. Detta är kanske museernas viktigaste roll och tydligheten i det behöver stärkas, men frågan är om en lag hjälper detta?

Museernas verksamhetsområden styrs idag till stor del av tre huvudriktningar, nämligen publik verksamhet, kunskapsuppbyggnad och samlingsförvaltning. Utredningen menar att museilagen skall styra exempelvis öppenheten, allsidigheten och kvaliteten på dessa huvudriktningar. Vi ifrågasätter om en lag är nödvändig för detta och att en styrning snarare hämmar kreativiteten som är och har varit styrkan i museernas verksamheter.

Förslaget om möjligheten för museerna att mer aktivt förvalta sina samlingar innehåller/innebär flera problematiska aspekter. Den aktiva förvaltningen i sig, med möjligheten att exempelvis överlåta föremål, är sannolikt ett måste och till det förslaget ställer vi oss positiva. I samlingar ingår naturligtvis det arkeologiska materialet och rörande det föreslår utredning specifikt att de kommunala och regionala museerna skall tillåtas att gallra i detta. Denna fråga anser vi som mycket mer komplex än vad utredningen visar. Det material som fyndfördelas till museerna idag, från exempelvis arkeologiska undersökningar (KML-material), är med dagens arkeologiska praxis redan gallrat i fält. Tillåts museerna att sedan, kanske rent av utan arkeologisk expertis, gallra i detta blir materialen oanvändbara för jämförelser och forskning nationellt och internationellt. Det är idag stora skillnader mellan olika museers förutsättningar att hantera gallringsproblematiken, där centralmuseerna sannolikt är bättre rustade vad gäller exempelvis personaltillgång än vad kommunalt och regionalt styrda museer är. För centralmuseerna, vars samlingar är av annan omfattning än mindre museers, finns möjligtvis mer givna nyttoeffekter av gallring. Det kan exempelvis gälla delar av samlingar som behöver avyttras av olika anledningar, såsom förvaltningsrelaterade aspekter som resulterat i förfall eller särskilda säkerhetsrisker. För att förslaget skall kunna genomföras krävs en vedertagen nationell samlingsplan för de arkeologiska samlingarna. I denna måste samtliga arkeologiska fält vara involverade, från akademien till uppdrags- och museiarkeologer.

Utredningens förslag om en större samverkan och spridning i hela landet ställer vi oss positiva till, men även för detta behövs ingen särskild lagstyrning. Det senare förslaget i utredningen rörande ett nytt statsbidrag om samverkan räcker sannolikt för att museerna skall arbeta i den riktningen.

En ny myndighet för museer och utställningar

Utredningens förslag om en ny myndighet bygger till stor del på idén om en ny lag. Som framgår ovan ställer vi oss mycket tveksamma till den föreslagna lagen. Dock anser vi att det ändå finns behov av en myndighet likt denna. Utredningen föreslår att denna myndighet till viss del skall ersätta riksutställningar och det anser vi vara ett rimligt förslag. Myndighetens syfte bör precis som utredningen föreslår främja museiverksamhetens kvalitet, vilken behöver höjas. Stor kunskap finns hos personalen på museerna idag, men lite resurser finns för kvalitetshöjande åtgärder. En myndighet av detta slag bör instiftas för att underlätta förvaltningsverksamheten samt möjliggöra samverkan och på så vis ge museerna resurser att arbeta mer aktivt med sina huvudriktningar.

Kvalitetsutveckling genom kollegial granskning

Förslaget är intressant och kan vara ett sätt att nå en högre kvalitet. Idén att huvudansvaret ligger hos den tänkta museimyndigheten är ett måste för att detta förslag skall fungera i praktiken och detta gäller inte minst finansieringen av bedömargrupperna. Frågan är dock om inte kvaliteten skulle höjas ytterligare om exempelvis externa ämnesspecifika akademiker ingick i dessa bedömningsgrupper.

Nytt statsbidrag för samverkansprojekt i museisektorn

Vi ställer oss positiva till detta förslag med tillägget att dessa medel också bör kunna delas till forsknings- och kunskapsuppbyggande verksamheter. Denna del behöver stärkas på museerna idag. Samverkan är idag en naturlig del av alla större forskningsprojekt.

Mer konsekvent och bättre anpassad styrning

Om utredningens förslag om en museilag skall kunna genomföras är detta en naturlig följd. Dock finns, enligt vår mening, en risk att museernas ställning som ”fria” samhällsinstitutioner bromsas och dagens inriktningar på museerna cementeras.

Bättre möjligheter att använda avgiftsinkomster

Förslaget är rimligt.

För Svenska Arkeologiska Samfundet

Joakim Wehlin
Ordförande